

EKO DIZAYN VA CHIQINDISIZ MODA

K.Fuzailova

TTYESI, "Kostyum dizayni" kafedrası asisstanti

Annotatsiya: *Maqolada moda sanoatining ekologik barqarorlikka ta'siri, natijalari, kamchiligi ekologik, innovatsion matolarning rivojlanishi, keltirib o'tilgan.*

Kalit so'zlar: *ekologizatsiyalash, ekologik, Pinatex, to'qimachilik, dizayner, M.V. Kokovina, "alternativ dizayn", "metaforik dizayn", "antifunksionalizm", "yangi dizayn".*

Bozorga kirib kelayotgan yangi matolar mavjud variantlarga qaraganda ekologik jihatdan ancha barqaror va ishlash sifatiga ega. "Pinatex" kabi yuqori sifatli matolar bu ushbu kostyum dizayn sanoatining innovatsion to'qimachilik mahsulotlarining saralaridan hisoblanadi. Shu kunlarda kiyim-kechak do'koniga borilganda, shunisi aniqki, kiyimlarning aksariyati paxtadan, poliesterdan yoki ikkalasining aralashmasidan tayyorlangan bo'ladi. Qimmatroq do'konlarda esa zig'ir va junni topish mumkin, ammo aksariyat hollarda kostyum dizayni sanoati hozirgi kunda kiyimlarni tikish mumkin bo'lgan bir nechta matolargagina ega holos. Bu holat esa yaqin yillarda o'zgarishi mumkin. To'qimachilik dunyosida ajoyib kashfiyotlar amalga oshirilmoqda. Dizaynerlar va ixtirochilar har bir kir yuvish (poliester) bilan plastik mikrofiber ifloslanish dispersiyasi (yoyilishi) yoki ko'p miqdorda suv va pertistidlar (masalan, paxta) talab qilmaydigan yanada ekologik matolarni yaratish metodlarini kashf etmoqdalar. Yangi moda standartini joriy etilish jarayoni va tasdiqlanishi, ya'ni moda sikllarining almashishi, "moda innovatsiyasi" hisoblanadi. Bizning kiyimlarimiz qanchalik barqaror holatdaligi aslida, ularning aksariyati ular nimadan tayyorlanganiga bog'liqligidadir. Materiallar, matolar – insoniyatning eng qadimgi texnologiyalaridan biri, ammo ularning aksariyati "hayvonot, o'simlik yoki minerallardan biz kiyadigan kiyim-kechak, poyabzal va aksessuarlarga aylanib, ulkan miqdordagi resurslarni sarf etadi. Matoning hayot siklida neft, quruqlik va suvdan tortib pestitsidlar, kimyoviy vositalar va bo'yoqlargacha bo'lgan son-sanoqsiz manbalardan foydalaniladi. E'tibor bilan o'ylab qaralsa, qanday qilib paxmoq paxta, g'adir-budur yog'och va gouey moylari teriga yaxshi ta'sir ko'rsatadigan va kunni yorqinlashtiradigan silliq, yumshoq, rang-barang matolar bo'lib qolishi mumkin, aslida, bu matolarni haridor qo'lga tushgunga qadar boshqaradigan qo'llar mavjud.

Eko-dizayn moda sanoatida ekologik toza va barqaror mahsulotlarni loyihalash va ishlab chiqarishni anglatadi. Ushbu yondashuv tabiiy resurslarni tejash va chiqindilarni ishlab chiqarishni kamaytirishga qaratilgan. Ekologik moda dizaynerlari qayta tiklanadigan manbalardan organik matolar, qayta ishlangan materiallar va materiallardan foydalangan holda ekologik toza kolleksiyalarni yaratadilar. Ular ishlab chiqarish jarayonida energiyani tejashga harakat qilib, uglerod izini ham kamaytiradi. Ekologik moda tendentsiyalari tobora ommalashib bormoqda. Iste'molchilar ekologik toza mahsulotlarni tanlash orqali tabiiy

resurslarni muhofaza qilishga hissa qo'shishni xohlaydi. Shu sababli, moda sanoati ushbu talabga javob berish uchun barqarorlik va ekologik toza mahsulotlarga e'tibor qarata boshladi. Ekologik dizayn - bu ekologik toza va barqaror materiallardan foydalangan holda ishlab chiqilgan ichki yoki tashqi dizayn. Ushbu dizaynlar tabiiy materiallar, qayta ishlangan materiallar va energiya tejankor tizimlardan foydalanadi. Ekologik dizayn yashash joylarini sog'lom va qulayroq qiladi, bu ham ekologik, ham estetik jihatdan yoqimli ko'rinish beradi. Ushbu dizaynlarning maqsadi odamlarning tabiat bilan uyg'unlikda va zamonaviy turmush tarziga mos ravishda yashashini ta'minlashdir.

Bugungi kunda "Libos dizayni ta'limida ekologik innovatsion matolarning ahamiyati va zamonaviy moda kostyum dizayn sanoatiga tadbiiq etishning istiqbollari" ning ahamiyati haqida tahlil olib borildi. Maqolani yoritish jarayonida O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M. Mirziyoyevning tarixi va ma'naviy merosini o'rganishga oid bergan uslubiy ko'rsatmalari hamda, M.V. Kokovinaning "Эко дизайн на стыке наук. Дизайн костюма, материаловедение, бионика, культурология, экология" nomli asari metodologik nazariy-uslubiy asos bo'lib xizmat qildi.

1970 yillarda texnologik inqilob negativi natijasida insoniyat oldida "real ekologik xavf" to'g'risida muammolar yuzaga kela boshlandi. Loyihalashni printsiplial yangi ekologik nuqtai nazaridan yaratish, dizayn sanoati oldida mutlaqo yangi vazifalarni vujudga keltirdi. 1980 yilda dizaynda qat'iyani yangi kontseptsiyalar muqim o'rnashdi: "alternativ dizayn", "metaforik dizayn", "antifunksionalizm", "yangi dizayn", ular dizaynni sotsiomadaniyat funktsiyalarning asosi deb hisoblanadi. "Tabiiy muhitning inqirozi dunyoviy jarayonga aylandi, u inson faoliyatida keskin o'zgarishlarni talab qiladi. Ekologik krizis odamzotdan maqsadga erishish uchun vositalarni va usullarni qayta ko'rib chiqishga talab qiladi, chunki muammolar faqat moddiy sabablari emas, balki ruhiy sabablari ta'sirida ham sodir bo'ladi. "Ekologik loyihalash"ning aniq chegarasi yo'q - dizaynda har qanday yo'nalish ekologik bo'lishi mumkin, ular ekologik etika printsiplarini da'vo qiladi va insonni tashqi muhit bilan uyg'un munosabatda bo'ladi.

Dizaynning ekologik yo'nalishlari quyidagilar:

- iste'molni ekologizatsiyalash;
- yangi "ekologik" material va texnologiyalarni qidirish;
- ongni ekologizatsiyalash;
- inson va madaniyatning ekologiya bilan bog'liq muammolarini yechish.

O'z qadriyatlar asosida materiallarni tanlash. Modadagi materiallar va tolalar murakkab masala ekanligi ma'lum. Ekologik toza materiallar ro'yxati statik emas va doimiy ravishda rivojlanib boradi, chunki kun sari ko'p tadqiqotlar va ma'lumotlar paydo bo'ladi. Albatta, tovar belgilari nafaqat materiallarga tegishli bo'lishi kerak. Masalan, organik paxtadan foydalanadigan, ammo yetkazib berish zanjiridagi issiqxona gazlari chiqindilari, to'qimachilik chiqindilari yoki mehnat huquqlari muammolarini hal qilmaydigan brend eng yaxshi amaliyotdan yiroq, ammo eng barqaror materiallardan foydalanish yaxshi asosdir. Tezkor modadan tortib to paxtagacha bizning atrof-muhitimizga va boshqa turlarga salbiy

ta'sir ko'rsatadigan modani iste'mol qilish usullari ro'yxati juda uzoq davom etadi. Kam iste'mol qilish, qayta ishlash va ta'mirlashdan tashqari, barqarorroq kiyim va to'qimachilik mahsulotlarini toppish mumkin. Yangi kiyim sotib olish kerak bo'lganda, qaysi matolarga e'tibor berish zarur. Ushbu maqolada bayon etilgan ekologik innovatsion material yoki yangilik, bu barqaror hayot tarziga yordam berishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Дедю, И. И. Экологический энциклопедический словарь / И. И. Дедю. - Кишинев : Гл. ред. Молд. сов. энцикл. - 1990. - 406 с
2. Greta Eagan, Wear No Evil: How to Change the World with Your a. Wardrobe (Philadelphia, 2014).
3. Frontline Fashion (документальный фильм), 2016.
4. Safia Minney, Slow Fashion (Northampton, UK, 2016).
5. "Kostyum dizayni" fanidan ma'ruza matni, Joldasov Furqat, Ajiniyoz nomidagi Nukus davlat pedagogika instituti, Nukus, 2019.
6. Sandy Black, "The Sustainable Fashion Handbook", 2012.
7. Kirsi Niinimäki, "Sustainable Fashion in a circular economy", 2019. 7. Ritu Pandey, Pintu Pandit, Amarish Dubey, "Sustainable solutions for fashion & textile industry", 2020
8. 13. Дехканов, К. М., Игамбердиева, Г., & Махмудов, Н. И. (2022). ПРОФИЛАКТИКА И ЛЕЧЕНИЕ РАНЕВОЙ ИНФЕКЦИИ ПРИ ОТКРЫТЫХ ПЕРЕЛОМАХ КОСТЕЙ ОПОРНО-ДВИГАТЕЛЬНОГО АППАРАТА. Новости образования: исследование в XXI веке, 1(4), 388-394.
14. Махмудов, Н. И., Карабоев, М. К., Маманабиев, Ю. Т., & Игамбердиева, Г. (2022). ИНФОРМАЦИОННО-КОМПЬЮТЕРНАЯ ТЕХНОЛОГИЯ ОРГАНИЗАЦИИ РАБОТЫ ОТДЕЛА ПЕРЕЛИВАНИИ КРОВИ В ФФРНЦЭМП. Новости образования: исследование в XXI веке, 1(4), 382-387.